

Regeringens proposition

1996/97:106

Ändringar i lagen om rättegången i arbetstvister

Prop.
1996/97:106

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 27 februari 1997

Göran Persson

Anders Sundström
(Arbetsmarknadsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

Arbetsdomstolen föreslås vara domför med tre juristdomare vid avgörande av mål utan huvudförhandling och vid annan handläggning som inte sker vid huvudförhandling; s.k. intresseledamöter behöver alltså inte delta i dessa fall.

Det görs inget undantag i arbetstvistlagen, när det införs krav på prövningstillstånd i alla mål och ärenden som överklagas från tingsrätt till hovrätt. Det innebär att det kommer att gälla ett krav på prövningstillstånd i alla mål som överklagas från tingsrätt till Arbetsdomstolen. Det skall dock inte gälla något krav på prövningstillstånd vid överklagande hos Arbetsdomstolen av en förvaltningsmyndighets beslut enligt lagen om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt.

Grunderna för att meddela prövningstillstånd skall vara generöst utformade. Frågor om prövningstillstånd skall kunna avgöras av Arbetsdomstolen i den nya sammansättningen, tre juristdomare, men om en av ledamöterna begär det skall frågan i stället prövas av domstolen i dess ordinarie sammansättning. Det räcker att en ledamot röstar för prövningstillstånd för att det skall meddelas.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	3
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister	3
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1969:93) om be- gränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt	5
3	Ärendet och dess beredning	6
4	En ny sammansättning i Arbetsdomstolen	6
5	Prövningstillstånd i Arbetsdomstolen	8
6	Handläggningen av lönegarantimål	15
7	Lagen om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt ...	17
8	Ikraftträdande	18
9	Konsekvenser av förslaget	18
10	Författningskommentar	19
10.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister	19
10.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1969:93) om be- gränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt	20
Bilaga 1	Promemorians lagförslag	21
Bilaga 2	Lagrådsremissens lagförslag	23
Bilaga 3	Lagrådets yttrande	25
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 februari 1997		28

2 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 1996/97:106

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister,
2. lag om ändring i lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt.

4 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

4.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 6 § och 4 kap. 13 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

6 §¹

¹ Senaste lydelse 1977:530.

Arbetsdomstolen är domför med ordförande samt högst sex och lägst fyra andra ledamöter. Av de ledamöter som avses i 2 § *deltager* högst tre och lägst en. Av de ledamöter som avses i 3 § *deltager* högst fyra och lägst två, lika många för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagersidan.

Arbetsdomstolen är även domför med ordförande samt en ledamot för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagersidan

1. vid huvudförhandling i mål som saknar betydelse för ledning av rättstillämpningen och även i övrigt är av enklare *beskaffenhet*,

2. vid avgörande av mål utan huvudförhandling,

3. vid annan handläggning som *ej* sker vid huvudförhandling.

Vill någon ledamot vid handläggning enligt andra stycket att mål skall avgöras eller viss fråga prövas av domstolen i den sammansättning som *föreskrives* i första stycket, gäller *hans* mening som *domstolens beslut*.

Arbetsdomstolen är domför med ordförande samt högst sex och lägst fyra andra ledamöter. Av de ledamöter som avses i 2 § *skall* högst tre och lägst en *delta*. Av de ledamöter som avses i 3 § *skall* högst fyra och lägst två *delta*, lika många för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagersidan.

Arbetsdomstolen är även domför med ordförande samt en ledamot för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagersidan

1. vid huvudförhandling i mål som saknar betydelse för ledning av rättstillämpningen och även i övrigt är av enklare *slag*,

2. vid avgörande av mål utan huvudförhandling,

3. vid annan handläggning som *inte* sker vid huvudförhandling.

Arbetsdomstolen är vidare domför med tre lagfarna domare

1. vid *behandling av frågor om prövningstillstånd*,

2. vid *handläggning som avses i andra stycket punkterna 2 eller 3, om prövningen i väsentlig grad avser annat än arbetsrättsliga frågor*.

Vill någon ledamot vid handläggning enligt andra *eller tredje* stycket att *ett* mål skall avgöras eller *en* viss fråga prövas av domstolen i den sammansättning som *föreskrivs* i första stycket, gäller *ledamotens* mening.

4 kap.

13 §²

² Senaste lydelse 1994:1043.

Överklagandet skall innehålla uppgifter om det avgörande som överklagas, den ändring i avgörandet som yrkas samt grunderna för överklagandet. *Uppgift skall även lämnas om de bevis som åberopas och vad som skall styrkas med varje bevis. Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare skall ges in samtidigt med överklagandet.*

Vid överklagandet av en tingsrätts dom skall klaganden i skrivelsen även ange om *han* vill att det skall hållas ett förnyat förhör med ett vittne, en sakkunnig eller en part eller hållas en förnyad syn.

Överklagandet skall innehålla uppgifter om
 – det avgörande som överklagas,
 – den ändring i avgörandet som yrkas,
 – grunderna för överklagandet,
 – *de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd skall meddelas,*
 – de bevis som åberopas, och
 – vad som skall styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare skall ges in samtidigt med överklagandet.

Vid överklagandet av en tingsrätts dom skall klaganden i skrivelsen även ange om *klaganden* vill att det skall hållas ett förnyat förhör med ett vittne, en sakkunnig eller en part eller *att det skall* hållas en förnyad syn.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

4.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse
7 §³

Talan mot central förvaltningsmyndighets beslut i den del beslutet rör tillämpningen av denna lag föres genom besvär hos arbetsdomstolen.

En central förvaltningsmyndighets beslut överklagas hos Arbetsdomstolen, i den del beslutet rör tillämpningen av denna lag. Prövningstillstånd krävs inte för att Arbetsdomstolen skall pröva beslutet.

³ Senaste lydelse 1976:585.

Angår beslutet medlem i organisation som avses i 6 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, kan *hans* talan föras av organisationen. Medlemmen har dock rätt att själv föra talan, om han visar att organisationen *undandrar* sig att föra hans talan.

I fråga om *besvär som föres* hos *arbetsdomstolen* enligt denna lag skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister *föreskrives* om rättegången i mål som fullföljts till arbetsdomstolen genom besvär. Besvärsmål enligt denna lag kan dock även företagas till avgörande efter huvudförhandling.

Om beslutet angår *en* medlem i en organisation som avses i 6 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, kan *medlemmens* talan föras av organisationen. Medlemmen har dock rätt att själv föra talan, om han visar att organisationen *undandrar* sig att föra hans talan.

I fråga om *överklaganden* hos *Arbetsdomstolen* enligt denna lag skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister *föreskrivs* om rättegången i mål *om beslut som har överklagats hos Arbetsdomstolen*. Målenligt denna lag kan dock även *avgöras* efter huvudförhandling.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

6 Ärendet och dess beredning

Arbetsdomstolen tog i en skrivelse till regeringen den 30 januari 1995 upp vissa frågor om ändringar i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister (arbetstvistlagen). Med anledning av skrivelsen upprättades inom Arbetsmarknadsdepartementet promemorian *Vissa ändringar i lagen om rättegången i arbetstvister* (Ds 1996:62). Promemorians lagförslag finns i *bilaga 1*.

Promemorian har remissbehandlats. Efter remiss har yttranden inkommit från Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Malmö tingsrätt, Hovrätten för Nedre Norrland, Riksrevisionsverket, Riksskatteverket, Arbetsgivarverket, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Arbetlivsinstitutet, Arbetsdomstolen, Jämställdhetsombudsmannen, Svenska Arbetsgivareföreningen, Företagarnas Riksorganisation, Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet, Konkursförvaltarkollegiernas förening, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens Centralorganisation och Sveriges Akademikers Centralorganisation. Yttrandena finns tillgängliga i Arbetsmarknadsdepartementet (dnr A95/1506/RS).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 6 februari 1997 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 2*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 3*.

Regeringen har i propositionen i huvudsak följt Lagrådets förslag. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 4, 5 och 7 och i författningskommentaren till 3 kap. 6 § arbetstvistlagen.

8 En ny sammansättning i Arbetsdomstolen

Regeringens förslag: Det införs en ny sammansättning i Arbetsdomstolen bestående av tre juristdomare. Den nya sammansättningen skall kunna användas när mål avgörs utan huvudförhandling och vid annan handläggning som inte sker vid huvudförhandling.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som har yttrat sig över förslaget tillstyrker det eller lämnar det utan erinran. *Malmö tingsrätt* påpekar att det enligt lagförslaget är teoretiskt möjligt med två slags sammansättningar i samma typ av mål. En sådan utformning av lagtexten är enligt tingsrätten inte acceptabel. *Hovrätten för Nedre Norrland* anser att det klart bör framgå av lagtexten att den nya sammansättningen förutom i processuella frågor endast får användas i mål och frågor av enklare slag. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* menar att den åsyftade gränsdragningen inte kommer till tillräckligt tydligt uttryck

i lagtexten. Enligt *Arbetslivsinstitutet* synes det olämpligt att intresseledamöterna själva inte föreslås vara med om att avgöra huruvida deras expertis är av betydelse för målet eller inte. Institutet föreslår därför att ordföranden vid oklara fall skall hänskjuta problematiken till domstolens ordinarie, stora sammansättning. *Jämställdhetsombudsmannen (JämO)* har inget att anföra angående de föreslagna ändringarna, men framför i sitt remissyttrande vissa andra förslag till ändringar av Arbetsdomstolens sammansättning i mål om könsdiskriminering. Dessa förslag överensstämmer med vad som tidigare har framförts av JämO i en skrivelse till regeringen och innebär att domstolen i könsdiskrimineringsmål utökas med två experter på diskrimineringsjuridik och/eller jämställdhetsfrågor (eventuellt med en motsvarande minskning av antalet intresseledamöter), eller att intresseledamöterna och den s.k. tredje mannen i sådana mål utses från särskilda listor innehållande personer som utsetts på grund av sina insikter i diskrimineringsfrågor. I vart fall bör enligt JämO regler införas som garanterar en jämn könsfördelning.

Skälen för regeringens förslag: Domförhållningarna i 3 kap. 6 § arbetstvistlagen tar i första hand sikte på avgörande i sak av målen men är tillämpliga även på beslut under rättegången. Vad gäller sådana beslut utvidgades ordförandens behörighet nyligen i vissa hänseenden genom ändringar i 3 kap. 7 § (SFS 1992:124). Behörigheten omfattar bl.a. rätten att i vissa fall avvisa mål och att avvisa bevisning.

Arbetsdomstolen har i den skrivelse som föranlett den remitterade promemorian framhållit ett behov av att kunna avgöra rättegångsfrågor i en sammansättning med tre juristdomare. Regeringen instämmer i att det framstår som en brist i dagens reglering att ordföranden ensam får avgöra vissa enklare rättegångsfrågor, medan mer komplicerade sådana frågor måste avgöras i en sammansättning med arbetsgivar- och arbetstagarledamöter. När det just gäller komplicerade rättegångsfrågor – som ofta är av en utpräglad juridisk-teknisk karaktär – är dessa ledamöters särskilda kunskaper och erfarenheter inte av lika stort värde som annars. Det är till fördel för såväl domstolen som intresseledamöterna själva, som ofta är ganska hårt belastade, om dessa ledamöters insatser kan koncentreras till arbetsrättsliga frågor.

Det finns alltså goda skäl för en ny sammansättning när det gäller rättegångsfrågor. Det kan sättas i fråga om inte sammansättningen bör få användas endast i rättegångsfrågor. Det finns emellertid också andra mål och frågor där det arbetsrättsliga inslaget är helt underordnat och där de effektivitetsvinster som den nya sammansättningen innebär bör tillåtas få göra sig gällande. Ett exempel kan vara överklagade biträdesersättningar i arbetstvister som avgörs utan samband med huvudsaken. Att kalla in intresseledamöter för att avgöra sådana frågor framstår ofta som föga ändamålsenligt. En sammansättning med tre juristdomare bör därför kunna användas också i sådana fall. Det bör emellertid understrykas att den nya sammansättningen är tänkt att användas endast i fall där det arbetsrättsliga inslaget är obetydligt. Det bör inte få komma i fråga att domstolen håller huvudförhandling i sådan sammansättning, och det är inte meningen att domstolen i denna sammansättning skall pröva frågor av mer påtagligt

arbetsrättsligt intresse, som t.ex. interimistiska förordnanden enligt lagen (1982:80) om anställningsskydd. Den sistnämnda begränsningen bör, i enlighet med vad *Lagrådet* förordat, komma till uttryck i lagtexten.

Det är i övrigt knappast möjligt att i lagtext skilja ut alla de frågor som det kan bli fråga om. Det bör enligt regeringens mening kunna överlåtas till domstolen att i varje enskilt fall avgöra om frågan är av ett sådant slag att den lämpar sig för avgörande i den nya sammansättningen, liksom i dag gäller enligt 3 kap. 6 § arbetstvistlagen vid valet mellan s.k. sju sammansättning eller tresammansättning. I vissa frågor handlar det alltså om att välja mellan tre sammansättningsformer, där valet i dag står mellan två. Om någon av ledamöterna i ett sådant fall ändå anser att frågan i stället bör avgöras med intresseledamöter närvarande, skall den meningen gälla. En sådan ordning innebär enligt regeringens mening tillräckliga garantier för en riktig hantering. Domstolens sammansättning vid behandling av prövningstillståndsfrågor berörs i nästa avsnitt, men det kan redan här nämnas att regeringen föreslår att sådana frågor skall kunna avgöras i den nya sammansättningen.

Ändringen kan åstadkommas genom ett nytt tredje stycke i 3 kap. 6 § arbetstvistlagen. Domstolen bör i den nya sammansättningen bestå av tre juristdomare. En ordförande eller en sådan vice ordförande som tilldelats målet skall föra ordet. Av de andra domarna skall minst en vara ordförande eller vice ordförande i domstolen. En av domarna får vara en sekreterare som har fått ett förordnande enligt 3 kap. 8 § andra stycket, dvs. har fått behörighet att efter ordförandens uppdrag vidta vissa handläggningsåtgärder. Dessa bestämmelser om sammansättningen bör framgå av domstolens instruktion.

När det gäller de frågor som *JämO* tar upp kan följande sägas. Den framställning som *JämO* tidigare gjort till regeringen behandlades nyligen i en skrivelse till riksdagen (regeringens skrivelse 1996/97:41 Jämställhetspolitiken). Regeringen uttalade då bl.a. att den kommer att ägna ökad uppmärksamhet åt Arbetsdomstolens sammansättning vad avser kvinnor och män, och att parternas beredvillighet att hörsamma regeringens önskemål om ökad kvinnorepresentation då är av största betydelse. Regeringen var dock inte beredd att tillskapa särskilda regler för Arbetsdomstolen i den frågan. Regeringen gör inte någon annan bedömning nu.

10 Prövningstillstånd i Arbetsdomstolen

Regeringens förslag: Det görs inget undantag i arbetstvistlagen, när det införs krav på prövningstillstånd i alla mål och ärenden som överklagas från tingsrätt till hovrätt.

Frågan om det skall meddelas prövningstillstånd i Arbetsdomstolen kan prövas av tre juristdomare. Om en av ledamöterna begär det skall frågan i stället prövas av domstolen i dess ordinarie sammansättning.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås dock att frågan om prövningstillstånd alltid skall avgöras av tre juristdomare.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker eller lämnar utan erinran förslaget att ett generellt krav på prövningstillstånd i Arbetsdomstolen bör införas. *Riksrevisionsverket* påpekar att promemorian inte berör huruvida ett införande av prövningstillstånd kan innebära att tingsrätterna får en ökad arbetsbörda, och ställer frågan om det kan komma att ställas krav på tingsrätterna att skriva mer utförliga domskäl än i dag. *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* tillstyrker förslaget under förutsättning att motsvarande ordning kommer att genomföras för de allmänna domstolarnas del. *Konkursförvaltarkollegiernas förening* är kritiskt inställd till införandet av krav på prövningstillstånd vid process inför allmänna domstolar, men godtar det för Arbetsdomstolens del om det genomförs i allmän domstol. *Sveriges Akademikers Centralorganisation* ställer sig tveksam till förslaget. *Arbetsgivarverket* föredrar det förslag som Arbetsdomstolen fört fram och som innebär att parterna, om de kom överens om det, skulle kunna få en tvist prövad direkt i Arbetsdomstolen. *Företagarnas Riksorganisation* och *LO* avstyrker förslaget. *Arbetsdomstolen* tillstyrker att prövningstillstånds-förfarandet införs även i fråga om arbetstvister, men vidhåller samtidigt sitt förslag om att parter i de arbetstvister som i dag handläggs vid tingsrätten som första instans skall ges möjlighet att överenskomma om prövning direkt i Arbetsdomstolen. Domstolen framhåller att dess förslag skulle komma att innebära en icke obetydlig kostnadsbesparing, och anför vidare att en ordning med generellt krav på prövningstillstånd ofrånkomligen innebär en ökad skillnad i tvisteförfarandet för å ena sidan de mål som handläggs vid tingsrätt som första instans och å andra sidan de mål som prövas i Arbetsdomstolen som första instans. Denna ökade skillnad är enligt domstolen besvärande från principiell synpunkt och kan egentligen inte försvaras, om det går att påvisa ett alternativ som innebär att skillnaden i praktiken inte kommer att existera. Vidare framhåller domstolen att dess förslag skulle komma att innefatta administrativa fördelar för domstolen, genom att den ökade arbetsbördan på beredningsstadiet skulle medföra ett betydelsefullt tillskott av kvalificerade arbetsuppgifter för domstolens sekreterare, som besitter full domarkompetens.

Vissa andra remissinstanser har yttrat sig om Arbetsdomstolens förslag att parter i de arbetstvister som i dag handläggs vid tingsrätten som första instans skall ges möjlighet att överenskomma om prövning direkt i

Arbetsdomstolen. *Arbetsgivarverket* stöder förslaget, medan *Företagarnas Riksorganisation*, *Landstingsförbundet*, *Svenska Kommunförbundet* och *LO* avstyrker det. *TCO* anser att det vore av stort värde om de fackliga organisationerna efter överenskommelse med sin motpart skulle kunna få en tvist prövad direkt i Arbetsdomstolen i fall där detta i dag inte är möjligt enligt arbetstvistlagen. Denna möjlighet bör dock enligt *TCO* inte stå öppen för en oorganiserad arbetstagare och arbetsgivare.

När det gäller formerna för tillståndsprövningen har några remissinstanser haft synpunkter. *Hovrätten för Nedre Norrland* anser att en domare ensam bör kunna bevilja prövningstillstånd, medan beslut att avslå prövningstillstånd bör fattas i domstolens vanliga sammansättning. *Arbetsgivarverket* finner det otillfredsställande om inte någon intresseledamot deltar vid tillståndsprövningen. Liknande synpunkter framförs av *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet*, som menar att eftersom Arbetsdomstolen är en specialdomstol är det viktigt att utreda om inte intresseledamöter bör få en möjlighet att bidra med sin sakkunskap också vid tillståndsprövningen, och *Arbetslivsinstitutet*, som anför liknande betänkligheter som rörande den nya sammansättningen och anser att en alternativ sammansättningsform kunde vara lämplig även vid prövningstillståndsbeslut. *LO* framhåller att, om ett krav på prövningstillstånd genomförs, det är av största vikt att prövningstillstånd skall meddelas om en ledamot så anser. *TCO* har samma uppfattning och anser dessutom att frågan om prövningstillstånd skall meddelas bör avgöras av domstolen i ordinarie sammansättning om en ledamot begär det.

Skälen för regeringens förslag: Tingsrätternas domar i arbetstvister överklagas i mycket stor omfattning. Omkring 80 procent av dessa domar överklagas sålunda, medan endast knappt 10 procent av tingsrätternas avgöranden i andra tvistemål överklagas. Samtidigt har under senare år 60-65 procent av tingsrätternas överklagade domar i arbetstvister fastställts. Det kan tänkas olika förklaringar till att överklagandefrekvensen i just arbetstvister är så hög, men det finns inte något underlag för att påstå att tingsrätterna inte avgör dessa tvister på ett generellt sett tillfredsställande sätt. Siffrorna visar emellertid på att hanteringen kan rationaliseras. En stor del av de överklagade domarna ändras inte av Arbetsdomstolen, och i många av de fallen är säkert en ny fullständig rättegång obehövlig. Om denna obehövlige fullständiga rättegång kunde begränsas vore mycket vunnet. En sådan begränsning kan åstadkommas genom regler om prövningstillstånd. När det gäller krav på prövningstillstånd i hovrätten har regeringen beslutat en proposition till riksdagen (prop. 1996/97:131 Prövningstillstånd i hovrätten). Det är naturligt att ställa frågan om inte krav på prövningstillstånd bör gälla även i Arbetsdomstolen.

En synpunkt som har framförts av bl.a. *LO* är att rättssäkerheten kräver att tvister kan prövas i två instanser. Ett krav på prövningstillstånd innebär dock inte att parterna i vissa mål helt är utestängda från en prövning i andra instans. Med ett omsorgsfullt utformat system vad avser grunder för prövningstillstånd och handläggningsregler innebär ett beslut att inte meddela prövningstillstånd att Arbetsdomstolen faktiskt har gjort en prövning av hur tingsrätten har handlagt och bedömt målet utan att domstolen har funnit

något som ger anledning att betvivla utgångens riktighet och det inte heller finns andra skäl för en prövning i Arbetsdomstolen.

Om något undantag inte görs i arbetstvistlagen kommer reglerna om krav på prövningstillstånd att gälla också för Arbetsdomstolen i de mål som överklagas dit från tingsrätterna. Detta följer av föreskriften i 5 kap. 3 § arbetstvistlagen att rättegångsbalkens (RB) regler om dispositiva tvistemål i tillämpliga delar skall gälla i arbetstvister, om inte annat särskilt är föreskrivet. I fråga om rättegången i Arbetsdomstolen som fullföljdsinstans tillämpas vad som är föreskrivet om rättegången i hovrätt.

Regeringen anser att de nya prövningstillståndsreglerna bör få genomslag också i arbetstvisterna och att något undantag således inte skall göras i arbetstvistlagen. De nya regler om prövningstillstånd i hovrätt som har betydelse för processen i arbetstvister beskrivs i det följande, liksom deras tillämpning i arbetstvisterna. Dessutom behandlas de anpassningar som bör göras i arbetstvistlagen.

Dispensgrunderna

Enligt vad regeringen uttalat i propositionen om prövningstillstånd i hovrätten måste dispensgrunderna utformas så att de skapar tillräckliga garantier för att begäran om prövningstillstånd inte avslås i mål där tingsrättsavgörandet är materiellt felaktigt. Dispensgrunderna bör helst vara lättöverskådliga och säkerställa en förutsebar tillämpning. *Lagrådet* har berört denna fråga i sitt yttrande, och har därvid hänfört sig till vad det uttalade i samband med lagrådsgranskningen av regeringens förslag om prövningstillstånd i hovrätten. Lagrådets synpunkter behandlas i propositionen om prövningstillstånd i hovrätten. Regeringen har till viss del följt Lagrådets synpunkter. När det gäller utformningen av dispensgrunderna har Lagrådet föreslagit en alternativ lösning. Regeringen har dock bedömt att Lagrådets förslag är mindre tydligt och lättillämpat än det remitterade förslaget och har därför vidhållit det. Det saknas skäl att nu göra en annan bedömning.

Prövningstillstånd skall enligt regeringens förslag om prövningstillstånd i hovrätten meddelas om

- det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till (ändringsdispens),
- det inte utan en prövning av målet i sak går att bedöma riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till (granskningsdispens),
- det är av vikt för ledningen av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt (prejudikatdispens), eller
- det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet (extraordinär dispens).

Den centrala dispensgrunden är *ändringsdispensen*. Beviskravet för hur sannolikt det skall vara att en prövning av saken skulle leda till en ändring av tingsrättsavgörandet har satts lågt, vilket markeras genom lagtextens utformning. Det är vidare för att inte försvåra en enhetlig rättstillämpning nödvändigt att ha en möjlighet till *prejudikatdispens*. Den *extraordinära dispensen* får betydelse när ett formellt fel av allvarligare art har begåtts

av tingsrätten, även om det inte skulle finnas anledning att betvivla riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till. Dispens skall således meddelas när det finns synnerliga skäl, såsom att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång uppenbarligen beror på ett grovt förbiseende eller ett grovt misstag. *Granskningsdispensen* får sin huvudsakliga betydelse för de mål som är så pass omfattande eller på annat sätt komplicerade att det inte går att tillräckligt tillförlitligt bedöma på handlingarna huruvida målet är rätt avgjort eller inte. Det kan vara så att det visserligen inte finns någon anledning i och för sig att betvivla riktigheten hos tingsrättens avgörande, men att det inte heller med någon högre grad av säkerhet går att påstå att avgörandet faktiskt är riktigt. I sådana fall har granskningsdispensen en viktig funktion att fylla.

Föreläggande att komplettera överklagandet med dispensskäl

I de mål där det redan i dag krävs prövningstillstånd – för Arbetsdomstolens del gäller det tvistemål där tvisteföremålets värde är högst ett basbelopp – är det i princip obligatoriskt för domstolen att begära komplettering från klaganden om han eller hon inte har angett de skäl som åberopas till stöd för att prövningstillstånd skall meddelas. Regeringen har i propositionen om prövningstillstånd i hovrätten föreslagit att detta inte längre skall vara obligatoriskt. Om en klagande, som på föreskrivet sätt av tingsrätten har upplysts om kravet på prövningstillstånd, underlåter att särskilt argumentera i prövningstillståndsfrågan, är det rimligt att normalt utgå från att de omständigheter som anförs i sak också är de omständigheter som klaganden vill anföra till stöd för att prövningstillstånd skall meddelas. Skulle tingsrättens dom eller beslut undantagsvis inte innehålla någon uppgift om att prövningstillstånd krävs, och det inte heller framgår av överklagandet att klaganden är medveten om kravet på prövningstillstånd, bör domstolen underrätta klaganden om att sådant tillstånd krävs och begära att överklagandet kompletteras med de omständigheter som åberopas till stöd för att tillstånd skall meddelas. Står det klart att prövningstillstånd skall meddelas är detta naturligtvis ett skäl att underlåta att begära komplettering. Om tingsrättens dom eller beslut innehåller uppgift om att prövningstillstånd krävs, blir det normalt bara aktuellt att förelägga en klagande att komplettera överklagandet om detta innehåller argumentation i frågan om prövningstillstånd men denna är oklar och det inte kan uteslutas att prövningstillstånd kan komma att meddelas.

Möjlighet till sammanträde

Regeringen har i propositionen om prövningstillstånd i hovrätten föreslagit att det införs en möjlighet att hålla sammanträde om det finns särskilda skäl för att en part skall höras muntligen innan frågan om prövningstillstånd avgörs. Denna möjlighet kan få betydelse i främst två situationer. Den första situationen rör klagande som kan ha svårt för att uttrycka sig i skrift. Det kan då undantagsvis vara ändamålsenligt att hålla ett sammanträde i syfte att få bättre underlag för bedömning av prövningstill-

ståndsfrågan. Ett sådant sammanträde kan, om det är lämpligt, hållas per telefon. Den andra situationen kan uppkomma i fall där någon förhandling inte har hållits i tingsrätten, men en förhandling begärs i samband med överklagandet. Artikel 6 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna kan då i vissa fall innebära en rätt till förhandling i andra instans, när det som här är fråga om prövning av civila rättigheter och skyldigheter. Om tillståndsförfarandet vore helt skriftligt, skulle det i dessa fall vara nödvändigt att meddela prövningstillstånd oavsett om det i övrigt fanns skäl för det.

Skriftväxlingen

Enligt gällande regler skall beslut i frågan om prövningstillstånd meddelas efter det att skriftväxlingen avslutats. När det finns skäl för det, får dock frågan om prövningstillstånd tas upp utan att skriftväxling skett. Regeringen har i propositionen om prövningstillstånd i hovrätten föreslagit att utgångspunkten skall vara en annan. Huvudregeln skall inte längre vara att skriftväxling skall ske före tillståndsprövningen.

De fall där det kan vara aktuellt med skriftväxling är sådana där det framstår som ovisst om prövningstillstånd kommer att meddelas eller inte. Då kan det hända att ett yttrande från motparten ger kompletterande upplysningar av värde för tillståndsprövningen. Det kan ibland också finnas anledning att låta motparten yttra sig över frågan om prövningstillstånd, om klaganden åberopar nya omständigheter eller nya bevis eller i övrigt lämnar nya uppgifter som inte framgår av handlingarna i målet.

Om det är sannolikt att prövningstillstånd kommer att meddelas och att målet kan avgöras på handlingarna i den sammansättning som avgör frågan om prövningstillstånd, bör skriftväxling ske. I dessa fall kan det av processekonomiska skäl vara lämpligt att målet är färdigberett innan frågan om prövningstillstånd avgörs, eftersom det då är möjligt att avgöra målet vid samma föredragningsstillfälle som då frågan om prövningstillstånd avgörs.

Det nu sagda innebär att skriftväxling innan frågan om prövningstillstånd avgörs kan underlåtas i åtskilliga fall. Kan skriftväxling undvikas innebär det att motparten i många fall slipper onödiga kostnader. Det finns därför anledning att alltid noga överväga om skriftväxling är motiverad.

Partiellt prövningstillstånd

Syftet med ett prövningstillståndsförfarande är att den högre instansen på ett enkelt sätt skall kunna skilja sig från sådant som det från saklig synpunkt inte finns anledning att ta upp till ny sakprövning. För att detta syfte skall tillgodoses fullt ut och för att uppnå en rationell handläggning av överklagade mål bör det finnas en möjlighet att meddela partiella prövningstillstånd. Regeringen har därför i propositionen om prövningstillstånd i hovrätten föreslagit att partiellt prövningstillstånd skall kunna meddelas beträffande en viss del av tingsrättens dom eller beslut vars utgång inte påverkar avgörandet i övrigt.

Partiellt prövningstillstånd kan alltså t.ex. meddelas för ett av flera kumulerade tvistemål, eller begränsas till betalningens storlek i ett mål där både skyldigheten att betala och beloppets storlek är tvistiga. Likaså kan prövningstillståndet exempelvis inskränkas till rättegångskostnadsfrågan.

Arbetsdomstolens sammansättning vid tillståndsprövningen

Den nya sammansättningen med tre juristdomare lämpar sig enligt regeringens mening väl för behandling av frågor om prövningstillstånd. Den enkla och snabba hanteringen av målen som är den stora vinsten med kravet på prövningstillstånd genomförs bäst med ledamöter som finns lätt tillgängliga i domstolen. Prövningen kommer samtidigt i hög grad att inriktas på renodlade rätts- och bevisfrågor. Juristdomarna är särskilt kompetenta att pröva sådana frågor.

Vissa remissinstanser har ansett att intresseledamöter bör delta vid avgörandet av frågor om prövningstillstånd. Regeringen har förståelse för den synpunkten. Prövningstillståndsfrågorna bör därför inte vara förbehållna sammansättningen med tre juristdomare. Som *Lagrådet* har påpekat innebär lagtextens utformning att frågor om prövningstillstånd kan prövas också i den s.k. tresammansättningen bestående av ordförande och två intresseledamöter. Detta är enligt regeringens mening ändamålsenligt. Allt efter vad som är lämpligast i det enskilda fallet kan frågor om prövningstillstånd således avgöras av domstolen i endera av de tre sammansättningarna, samtidigt som juristsammansättningen bör bli den normala. Det skall emellertid räcka att endast en ledamot i någon av de mindre sammansättningarna vill det för att frågan skall hänskjutas till den ordinarie sammansättningen.

Regeringen har vidare i propositionen om prövningstillstånd i hovrätt föreslagit ett tillägg till 16 kap. 3 § RB som innehåller regler om omröstning. Tillägget innebär att det skall räcka att en domare voterar för prövningstillstånd för att sådant skall meddelas. Denna regel kommer att gälla också för Arbetsdomstolen.

Avtal om prövning direkt i Arbetsdomstolen

Arbetsdomstolen har i sitt remissvar vidhållit sitt förslag att tvister som enligt nuvarande regler handläggs i tingsrätt som första instans skall prövas i Arbetsdomstolen som första och enda instans, om parterna avtalar om det. Ett par remissinstanser har uttalat sitt stöd för förslaget, medan flera andra har motsatt sig det.

Det kan enligt regeringens mening riktas i huvudsak två invändningar mot förslaget. Den första invändningen rör frågan om parterna i en tvist skall kunna avtala bort prövningen i den första instansen och välja en prövning direkt i en högre instans. Att ge parterna en möjlighet att avtalsvägen få till stånd en prövning av en mer kvalificerad och högre instans än den instans som följer av gällande lagregler framstår i sig som olämpligt. Som huvudregel bör gälla att undantag från den gängse instansordningen – när sådana undantag är motiverade – inte skall kunna bli föremål för parternas

dispositioner. De skall i stället regleras i lag. Om parterna skall ges en möjlighet att avtala bort en onödig tvåinstansprövning, bör vidare den möjligheten gå ut på att prövningen i den andra instansen, inte den första, avtalas bort.

Den andra invändningen har att göra med att ett genomförande av förslaget skulle innebära att de principer som gäller för instansordningen frångås. Ett flerinstansförfarande bygger på en funktionsfördelning mellan de olika domstolsnivåerna; talan väcks i den första instansen och den högre instansen överprövar överklagade domar. Överinstansernas uppgift är i stora drag att rätta felaktiga avgöranden, stå för prejudikatbildningen och i viss mån att utöva en allmän kontroll av hur underinstanserna sköter sina uppgifter. Dessa principer har i stor utsträckning giltighet också för Arbetsdomstolen vid dess prövning av överklagade domar, även om arbetstvistlagen bygger på grundtanken att arbetstvister skall avgöras i Arbetsdomstolen som specialdomstol för sådana tvister. När det gäller de mål som prövas i tingsrätt som första instans är det viktigt att hålla fast vid den princip som har varit vägledande i de senaste årens processrättsliga reformarbete och som innebär att tyngdpunkten i rättskipningen skall ligga i första instans. Det kan också konstateras att förutsättningarna för att en sådan ordning skall fungera bra är goda. Tingsrätterna besitter en hög allmän kompetens, och i de typer av arbetstvister som de har att handlägga – framför allt gäller det anställningsskyddstvister – finns det numera en mycket rikhaltig rättspraxis från Arbetsdomstolen.

Arbetsdomstolen har som ett skäl för att dess förslag skall genomföras, även sedan en ordning med krav på generellt prövningstillstånd införts, pekat på vad den anser vara en besvärande principiell skillnad – en skillnad som nu vidgas – mellan de mål som handläggs i tingsrätt som första instans och de mål som Arbetsdomstolen prövar i första instans. Regeringen vill inte förneka att denna skillnad existerar. Den finns dock där redan i dag, och den nu gällande ordningen har hittills ansetts ändamålsenlig. Frågan är om de nu föreslagna åtgärderna kan sägas göra situationen oacceptabel eller i varje fall otillfredsställande. Regeringen vill här hänvisa till vad som har sagts tidigare i detta avsnitt om det slags prövning som den nu föreslagna ordningen med krav på prövningstillstånd innebär. De föreslagna grunderna för prövningstillstånd och handläggningsreglerna är enligt regeringens mening så utformade att ett beslut att inte meddela prövningstillstånd innebär att Arbetsdomstolen faktiskt har gjort en prövning av hur tingsrätten har handlagt och bedömt målet utan att domstolen har funnit något som ger anledning att betvivla utgångens riktighet och det inte heller finns andra skäl för en prövning i Arbetsdomstolen. Detta måste anses uppfylla alla berättigade krav på en rättssäker hantering av arbetstvisterna. Regeringen kan därför inte finna att den skillnad mellan måltypernas hantering som framgent kommer att finnas är något bärande skäl för Arbetsdomstolens förslag.

Regeringens bedömning: Handläggningen av lönegarantimål bör inte flyttas från allmän domstol till Arbetsdomstolen.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Stockholms tingsrätt, Riksskatteverket, Arbetsgivarverket, Arbetslivsinstitutet, Företagarnas Riksorganisation och Konkursförvaltarkollegiernas Förening* instämmer i promemorians bedömning. *Arbetsdomstolen* vidhåller inte sitt förslag. *LO, TCO* och *SACO* anser att Arbetsdomstolen bör vara överinstans i lönegarantimålen.

Skälen för regeringens bedömning: Genom tillkomsten av 1992 års lönegarantilag (1992:497), som trädde i kraft den 1 juli samma år, reformerades handläggningen av lönegarantimålen. Tidigare prövades lönegarantifrågor i konkurser utan bevakning av kronofogdemyndigheten, och myndighetens avgöranden kunde överklagas genom besvär i hovrätt. Besvärsprocessen i hovrätten var i huvudsak skriftlig. Den nya ordningen innebär att konkursförvaltaren, om bevakning inte förekommer i konkursen, handlägger lönegarantifrågorna. Konkursförvaltarens beslut kan angripas genom att talan väcks i tingsrätt. En sådan talan kan föras såväl av en berörd arbetstagare som av staten. Vid tingsrätten handläggs målet enligt vad som gäller för tvistemål i allmänhet, vilket bl.a. innebär att sammanträde normalt skall hållas och att tingsrättens dom enligt vanliga regler kan överklagas till hovrätt och Högsta domstolen.

I konkurser där bevakning förekommer handläggs en tvistig lönefordran vid tingsrätt inom ramen för konkursförfarandet.

Ett viktigt skäl för att ändra ordningen för prövning av tvistiga lönegarantiärenden var att en muntlig handläggningsform ansågs ge de bästa förutsättningarna för den ytterligare utredning i ärendet som kunde visa sig behövlig (se prop. 1991/92:139 s. 33).

Reformen har inneburit en väsentligt minskad måltillströmning till hovrätterna av lönegarantimål. Enligt uppgift från landets tillsynsmyndigheter i konkurs förekom år 1994 drygt 500 nya lönegarantimål i tingsrätterna. Av dessa överklagades uppskattningsvis drygt en tiondel till hovrätterna.

Förslaget, som Arbetsdomstolen framfört men inte längre vidhåller, att flytta över handläggningen av lönegarantimålen från allmän domstol till Arbetsdomstolen, antingen i första eller i andra instans, bör enligt regeringens mening inte genomföras av följande skäl.

Det bör inte komma i fråga att utmönstra tingsrättens prövning i första instans. Den muntliga handläggningsformen skulle medföra stora olägenheter och ökade kostnader för parter och andra, om handläggningen koncentrerades till Arbetsdomstolen i Stockholm. En prövning direkt i Arbetsdomstolen skulle vidare innebära ett eninstansförfarande för dessa måltyper, vilket måste anses vara principiellt olämpligt. Till skillnad från de arbetstvister som handläggs i Arbetsdomstolen som enda instans har lönegarantimålen inte föregåtts av några förhandlingar mellan parterna. Härtill kommer att det är svårt att se att Arbetsdomstolen verkligen skulle

ha möjlighet att handlägga en så stor mängd nya mål som det vore fråga om utan förstärkning av domstolens resurser.

Men det kan riktas invändningar också mot tanken att handlägga lönegarantimål i Arbetsdomstolen efter överklagande. Kostnaderna för förfarandet skulle i många fall öka genom att parter och andra skulle tvingas till längre resor än som i dag är fallet. Det vore vidare inte en lämplig ordning att låta tvistiga lönefordringar i konkurs falla under olika instansordningar, beroende på om bevakning äger rum i konkursen eller inte. Det kan noteras att riksdagen nyligen har avslagit en motion med yrkande om att Arbetsdomstolen i sista instans skall pröva frågor om lönegaranti. Justitieutskottet hänvisade i det betänkande som låg till grund för riksdagens ställningstagande (bet. 1995/96:JuU15 Vissa processrättsliga frågor) till att frågorna om handläggningen av lönegarantimål är intimt förknippade med hur frågor om konkurser handläggs.

Det är svårt att säga i vilken utsträckning tvistefrågorna i lönegarantimålen sakligt sett motiverar en prövning i Arbetsdomstolen. I avsaknad av ordentliga undersökningar på området går det inte att dra några säkra slutsatser. Det står klart att det i många fall tvistas om rent arbetsrättsliga frågor, t.ex. arbetstagarbegreppet. Å andra sidan tyder de undersökningar som tidigare har gjorts i frågan (se SOU 1986:9 bilaga 4 och SOU 1988:30 s. 119) närmast på att det i vart fall inte är någon klar majoritet för sådana frågor bland tvisterna. Det bör påpekas att de nämnda undersökningarna har gällt tvister enligt den gamla ordningen för handläggning av lönegarantimål. Det saknas material för att göra något säkert uttalande i frågan om den ändrade handläggningsordningen har medfört någon förändring beträffande tvisternas karaktär, men det har inte framkommit något som talar i den riktningen. Inget tyder således på att de rent arbetsrättsliga frågorna är så framträdande i lönegarantimålen att de redan på grund av den omständigheten bör flyttas över till Arbetsdomstolen. Det är värt att notera att *Konkursförvaltarkollegiernas Förening* i sitt remissvar angett, att det är föreningens erfarenhet att lönegarantimål i mycket stor utsträckning berör allmänna civilrättsliga frågor och mer sällan renodlat arbetsrättsliga frågor.

14 Lagen om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt

Regeringens förslag: Det skall inte gälla något krav på prövningstillstånd vid överklagande hos Arbetsdomstolen av en förvaltningsmyndighets beslut enligt lagen om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt.

Skälen för regeringens förslag: *Lagrådet* har ifrågasatt om det inte behövs en följdändring i lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt för att undvika att prövningstillstandsregleringen får

genomslag i ärenden enligt lagen.

Lagen om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt innehåller i 7 § en regel om att talan mot en central förvaltningsmyndighets beslut i den del beslutet rör tillämpningen av den lagen förs genom besvär hos Arbetsdomstolen. I fråga om sådana besvär skall vidare enligt paragrafen i tillämpliga delar gälla vad som i lagen om rättegången i arbetstvister föreskrivs om rättegången i mål som fullföljts till Arbetsdomstolen genom besvär, dvs. överklagade beslut.

Regeringen har i propositionen om prövningstillstånd i hovrätten uttalat att krav på prövningstillstånd inte bör finnas när det gäller överklagande till hovrätt av en förvaltningsmyndighets beslut. Detsamma bör gälla överklagande av förvaltningsmyndighets beslut hos Arbetsdomstolen. För att det skall stå helt klart att det i sådana fall inte gäller något krav på prövningstillstånd bör ett uttryckligt undantag göras i lagen om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikter.

16 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Lagändringarna skall träda i kraft samtidigt med införandet av generellt krav på prövningstillstånd i hovrätten, dvs. den 1 januari 1998.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Endast *Arbetsdomstolen* har yttrat sig särskilt i frågan. Domstolen anser det olyckligt om ändringarna i arbetstvistlagen blev beroende av förslaget på hovrätternas område. Oavsett om det införs ett generellt krav på prövningstillstånd för hovrätternas del bör ändringarna i arbetstvistlagen enligt domstolen genomföras utan onödig tidsutdräkt.

Skälen för regeringens förslag: De föreslagna lagändringarna har ett nära samband med införandet av ett generellt krav på prövningstillstånd för hovrätternas prövning av tingsrätternas avgöranden. De bör därför träda i kraft samtidigt som det nya kravet på prövningstillstånd i hovrätten träder i kraft. Regeringen har i propositionen om prövningstillstånd i hovrätten föreslagit att detta skall ske den 1 januari 1998. I fråga om domar och beslut som har meddelats före ikraftträdandet skall enligt förslaget äldre bestämmelser gälla.

18 Konsekvenser av förslaget

Den ändrade sammansättningen för handläggningen av vissa frågor medför en förenkling av Arbetsdomstolens administration. Domstolens verksamhet rationaliseras alltså något.

Införandet av ett generellt krav på prövningstillstånd medför en betydande arbetsbesparing, vars storlek för närvarande svårligen kan uppskattas

20 Författningskommentar

20.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister

3 kap. 6 §

I paragrafen har ett nytt *tredje stycke* tillagts. Stycket har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Stycket innehåller regler om en ny sammansättning för Arbetsdomstolen. Domstolen skall vara domför med tre juristdomare utan intresseledamöter i två olika situationer: dels vid behandling av frågor om prövningstillstånd, dels vid avgörande av mål utan huvudförhandling och annan handläggning som inte sker vid huvudförhandling, om prövningen i väsentlig grad rör annat än arbetsrättsliga frågor.

När det gäller frågor om prövningstillstånd är domstolen domför antingen i den nya sammansättningen eller i sammansättning enligt paragrafens första eller andra stycken. Det följer av föreskriften i fjärde stycket att en fråga skall prövas av domstolen i den ordinarie sammansättningen, om någon av ledamöterna i den mindre sammansättningen vill det.

Också i andra frågor kan domstolen vara domför i tre olika konstellationer. Den nya sammansättningen är tänkt för i första hand rättegångsfrågor, men också för andra frågor där det arbetsrättsliga inslaget är obetydligt. Det är domstolen som har att bestämma sammansättningen i det enskilda fallet, men en ledamot som så önskar kan alltid få frågan prövad av domstolen i stor sammansättning.

Paragrafen har setts över språkligt. Regeringen har, efter *Lagrådets* påpekande, stannat för att inte föreslå någon ändring av ordet ordförande i paragrafens första och andra stycken.

4 kap. 13 §

Paragrafen har redigerats om och setts över språkligt. I dess *första stycke* har det tillagts att ett överklagande även skall innehålla de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd skall meddelas. Detta motsvarar vad som kommer att gälla för andra tvistemål än arbetstvister enligt 50 kap. 4 § RB.

Ikraftträdande

Ändringarna skall träda i kraft den 1 januari 1998, samtidigt som det generella kravet på prövningstillstånd i hovrätten träder i kraft. Kravet på prövningstillstånd kommer dock inte att gälla i fråga om domar och beslut som har meddelats före ikraftträdandet. Det behövs enligt regeringens mening inte några särskilda övergångsregler i arbetstvistlagen. De nya sammansättningsreglerna kommer därför omedelbart att bli tillämpliga i Arbetsdomstolen den 1 januari 1998. Detta innebär bl.a. att den nya

sammansättningen då kan användas vid behandling av frågor om prövningstillstånd när sådant tillstånd krävs redan enligt nu gällande regler, även om det överklagade avgörandet har meddelats före ikraftträdandet. Prop. 1996/97:106

20.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt

7 §

I paragrafens *första stycke* har det tillagts en föreskrift om att prövningstillstånd inte krävs för att Arbetsdomstolen skall pröva en central förvaltningsmyndighets beslut enligt lagen.

Med hänsyn till att det i RB numera talas om överklagande av beslut i stället för besvär har paragrafen formulerats om.

Förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 6 § och 4 kap. 13 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

6 §

Arbetsdomstolen är domför med *ordförande* samt högst sex och lägst fyra andra ledamöter. Av de ledamöter som avses i 2 § *deltager* högst tre och lägst en. Av de ledamöter som avses i 3 § *deltager* högst fyra och lägst två, lika många för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagersidan.

Arbetsdomstolen är även domför med *ordförande* samt en ledamot för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagersidan

1. vid huvudförhandling i mål som saknar betydelse för ledning av rättstillämpningen och även i övrigt är av enklare *beskaffenhet*,

2. vid avgörande av mål utan huvudförhandling,

3. vid annan handläggning som ej sker vid huvudförhandling.

Arbetsdomstolen är domför med *ordföranden* samt högst sex och lägst fyra andra ledamöter. Av de ledamöter som avses i 2 § *skall* högst tre och lägst en *delta*. Av de ledamöter som avses i 3 § *skall* högst fyra och lägst två *delta*, lika många för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagersidan.

Arbetsdomstolen är även domför med *ordföranden* samt en ledamot för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagersidan

1. vid huvudförhandling i mål som saknar betydelse för ledning av rättstillämpningen och även i övrigt är av enklare *slag*,

2. vid avgörande av mål utan huvudförhandling,

3. vid annan handläggning som *inte* sker vid huvudförhandling.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd är Arbetsdomstolen domför med tre lagfarna domare. Detta gäller också vid handläggning enligt andra stycket punkterna 2 och 3.

Vill någon ledamot vid handläggning enligt andra stycket att mål skall avgöras eller viss fråga prövas av domstolen i den sammansättning som föreskrives i första stycket, gäller *hans* mening som domstolens beslut.

Vill någon ledamot vid handläggning enligt andra stycket *eller tredje stycket andra meningen* att ett mål skall avgöras eller *en* viss fråga prövas av domstolen i den sammansättning som föreskrivs i första stycket, gäller *ledamotens* mening som domstolens beslut.

4 kap.

13 §

Överklagandet skall innehålla uppgifter om det avgörande som överklagas, den ändring i avgörandet som yrkas *samt* grunderna för överklagandet. *Uppgift skall även lämnas om* de bevis som åberopas och vad som skall styrkas med varje bevis. Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare skall ges in samtidigt med överklagandet.

Vid överklagandet av en tingsrätts dom skall klaganden i skrivelsen även ange om *han* vill att det skall hållas ett förnyat förhör med ett vittne, en sakkunnig eller en part eller hållas en förnyad syn.

Denna lag träder i kraft den

Överklagandet skall innehålla uppgifter om

- det avgörande som överklagas,
- den ändring i avgörandet som yrkas,
- grunderna för överklagandet,
- *de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd skall meddelas,*
- de bevis som åberopas, och
- vad som skall styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare skall ges in samtidigt med överklagandet.

Vid överklagandet av en tingsrätts dom skall klaganden i skrivelsen även ange om *klaganden* vill att det skall hållas ett förnyat förhör med ett vittne, en sakkunnig eller en part eller hållas en förnyad syn.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 6 § och 4 kap. 13 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***3 kap.****6 §⁴**

Arbetsdomstolen är domför med *ordförande* samt högst sex och lägst fyra andra ledamöter. Av de ledamöter som avses i 2 § *deltager* högst tre och lägst en. Av de ledamöter som avses i 3 § *deltager* högst fyra och lägst två, lika många för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagsarsidan.

Arbetsdomstolen är även domför med *ordförande* samt en ledamot för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagsarsidan

1. vid huvudförhandling i mål som saknar betydelse för ledning av rättstillämpningen och även i övrigt är av enklare *beskaffenhet*,

2. vid avgörande av mål utan huvudförhandling,

3. vid annan handläggning som *ej* sker vid huvudförhandling.

Vill någon ledamot vid handläggning enligt andra stycket att mål skall avgöras eller viss fråga prövas av domstolen i den sammansättning som *föreskrives* i första stycket, gäller *hans* mening som *domstolens beslut*.

Arbetsdomstolen är domför med *ordföranden* samt högst sex och lägst fyra andra ledamöter. Av de ledamöter som avses i 2 § *skall* högst tre och lägst en *delta*. Av de ledamöter som avses i 3 § *skall* högst fyra och lägst två *delta*, lika många för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagsarsidan.

Arbetsdomstolen är även domför med *ordföranden* samt en ledamot för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagsarsidan

1. vid huvudförhandling i mål som saknar betydelse för ledning av rättstillämpningen och även i övrigt är av enklare *slag*,

2. vid avgörande av mål utan huvudförhandling,

3. vid annan handläggning som *inte* sker vid huvudförhandling.

Arbetsdomstolen är domför med tre lagfarna domare

1. vid *behandling av frågor om prövningstillstånd*,

2. vid *handläggning enligt andra stycket punkterna 2 eller 3*.

Vill någon ledamot vid handläggning enligt andra *eller tredje* stycket att *ett* mål skall avgöras eller *en* viss fråga prövas av domstolen i den sammansättning som *föreskrivs* i första stycket, gäller *ledamotens* mening.

⁴ Senaste lydelse 1977:530.

13 §⁵

Överklagandet skall innehålla uppgifter om det avgörande som överklagas, den ändring i avgörandet som yrkas samt grunderna för överklagandet. *Uppgift skall även lämnas om de bevis som åberopas och vad som skall styrkas med varje bevis. Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare skall ges in samtidigt med överklagandet.*

Vid överklagandet av en tingsrätts dom skall klaganden i skrivelsen även ange om *han* vill att det skall hållas ett förnyat förhör med ett vittne, en sakkunnig eller en part eller hållas en förnyad syn.

Överklagandet skall innehålla uppgifter om

- det avgörande som överklagas,
- den ändring i avgörandet som yrkas,
- grunderna för överklagandet,
- *de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd skall meddelas,*
- de bevis som åberopas, och
- vad som skall styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare skall ges in samtidigt med överklagandet.

Vid överklagandet av en tingsrätts dom skall klaganden i skrivelsen även ange om *klaganden* vill att det skall hållas ett förnyat förhör med ett vittne, en sakkunnig eller en part eller *att det skall* hållas en förnyad syn.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

⁵ Senaste lydelse 1994:1043.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1997-02-12

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bertil Voss, justitierådet Johan Munck, regeringsrådet Karl-Ingvar Rundqvist.

Enligt en lagrådsremiss den 6 februari 1997 (Arbetsmarknadsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Lars Dirke.

Förslaget föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

3 kap.

6 §

Enligt förslaget byts ordet ordförande mot ordet ordföranden i första och andra styckena. Bytet ger intrycket att det finns endast en ordförande i Arbetsdomstolen, vilket emellertid inte är korrekt, se 3 kap. 1 § första stycket. Lagrådet föreslår därför att, om obestämd form inte anses böra användas trots att så sker i andra paragrafer, uttrycket "en ordförande" används.

Det föreslagna nya tredje stycket innehåller regler om Arbetsdomstolens nya sammansättning med tre juristdomare utan intresseledamöter. Denna ytterligare sammansättningsform är avsedd för två olika situationer, varav den viktigaste är behandling av frågor om prövningstillstånd. Enligt motiveringen synes förslaget innebära att frågor om prövningstillstånd inte längre skall kunna avgöras i den mindre sammansättning som regleras i andra stycket (ordförande och två intresseledamöter).

Så som det nya tredje stycket har utformats och med beaktande av att andra stycket lämnats väsentligen oförändrat finner Lagrådet att det inte av lagtexten med önskvärd tydlighet framgår att det skall vara uteslutet att behandla frågor om prövningstillstånd i den mindre sammansättningen enligt andra stycket. Lagrådet vill emellertid ifrågasätta om det inte bör stå öppet för Arbetsdomstolen att behandla sådana frågor i den sammansättningen. Godtas denna bedömning behöver lagtexten inte ändras i det avseendet.

Det nya tredje stycket avser i övrigt avgörande av mål utan huvudförhandling och handläggning som inte sker vid huvudförhandling. I dessa fall är domstolen enligt andra stycket också domför med ordförande och två intresseledamöter. Den föreslagna nya sammansättningen är enligt remissen (avsnitt 4) avsedd att användas endast i rättegångsfrågor eller i mål där det arbetsrättsliga inslaget är helt underordnat.

Lagrådet delar den i remissen uttryckta uppfattningen att det knappast är möjligt att i lagtext skilja ut alla de frågor som lämpar sig för avgörande av tre lagfarna domare. Det är emellertid enligt Lagrådets mening inte tillfredsställande att i lagtexten ange två olika sammansättningar för samma sorts mål och frågor utan att där ge någon som helst vägledning om när den ena eller andra sammansättningen kan bli aktuell. Den i remissen angivna förutsättningen för att använda juristsammansättningen - att det arbetsrättsliga inslaget är obetydligt - bör komma till uttryck i lagtexten. Lagrådet föreslår att det nya tredje stycket ges följande lydelse.

"Arbetsdomstolen är vidare domför med tre lagfarna domare
1. vid behandling av frågor om prövningstillstånd,
2. vid handläggning som avses i andra stycket punkt 2 eller 3, om prövningen i väsentlig grad avser annat än arbetsrättsliga frågor."

Vad angår frågan om krav på prövningstillstånd vid överklagande till Arbetsdomstolen anser sig Lagrådet böra göra följande påpekanden.

Lagrådet har den 28 januari 1997 yttrat sig över en lagrådsremiss den 19 december 1996 med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m.fl. Förslagen avsåg i huvudsak införande av ett generellt krav på prövningstillstånd vid överklagande av tingsrätts avgörande till hovrätt. Av 4 kap. 12 § lagen om rättegången i arbetstvister följer att rättegångsbalkens regler om överklagande till hovrätt skall tillämpas också vid överklagande till Arbetsdomstolen. Genomförs förslagen i den nämnda remissen, kommer således ett generellt krav på prövningstillstånd också att tillämpas i arbetstvister.

I förevarande lagrådsremiss sägs att Lagrådet inte i princip haft någon erinran mot det föreslagna systemet i fråga om prövningstillstånd. Det är visserligen riktigt att Lagrådet gjorde ett uttalande av den innebörden i sitt yttrande den 28 januari 1997. Samtidigt uttalade Lagrådet emellertid tvekan till hur verksam reformen skulle bli som instrument för sådan koncentration av arbetet till prövningsvärda mål och sådan effektivisering som eftersträvades. Lagrådet underströk också vikten av att de närmare reglerna i ett sådant system utformas på det sätt som är bäst förenligt med rättssäkerhetens krav. Lagrådet ansåg att förutsättningarna för att meddela prövningstillstånd i förslaget hade fått en utformning som kunde leda till en mer restriktiv tillämpning än som var avsett och förordade en lydelse av 49 kap. 13 § rättegångsbalken som bättre skulle svara mot syftet med det nya dispenssystemet. Vad Lagrådet uttalade i det lagstiftningsärendet har i huvudsak också relevans för frågan om generellt krav på prövningstillstånd i processen hos Arbetsdomstolen.

I lagrådsremissen den 19 december 1996 intogs ståndpunkten att krav på prövningstillstånd i hovrätt inte borde finnas när det gäller överklagande av beslut av förvaltningsmyndighet. Motsvarande synes böra gälla i fall då talan mot en förvaltningsmyndighets beslut förs hos Arbetsdomstolen. En sådan ordning för fullföljd av talan är föreskriven i 7 § lagen (1969:93) om

begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt. Med hänsyn till lydelsen av den paragrafen ifrågasätter Lagrådet om inte en följdändring behövs där för att undvika att prövningstillståndsregleringen får genomslag i ärenden enligt lagen.

Prop. 1996/97:106
Bilaga 3

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 februari 1997

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Peterson, Tham, Blomberg, Andersson, Uusmann, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson, Klingvall, Åhnberg, Östros

Föredragande: statsrådet Sundström

Regeringen beslutar proposition 1996/97:106 Ändringar i lagen om rättegången i arbetstvister.